

הגאון המפורסם ר' אברהם ישעיהו קארעליץ זצ"ל בעל "חזון איש"

הגאון המפורסם רבי אברהם ישעיהו קארעליץ זצ"ל, הנודע ע"ש ספריו 'חזון איש', נולד לאביו רבי שמריה יוסף בעיר קאסוב שבליטא בשנת תרל"ט, ולמד תורה מפיו אביו הרב, ומפי אחיו הגדול ר' מאיר. עוד בצעירותו נהג ללמוד לבדו בהתמדה מיוחדת במינה, בשנת תרע"א הוציא לאור בעילום שם את הכרך הראשון של ספרו הגדול 'חזון איש' (אי"ש=אברהם ישעיהו), שעשה רושם רב בעולם התורה. ובשנת תר"פ עבר לוויילנא, והיה מקורב לגדול הדור ר' חיים עוזר גרודזינסקי זצ"ל. בשנת תרצ"ג עלה לארץ ישראל וקבע את ביתו ב'בני ברק', שהפכה בזכותו למרכז של תורה. תוך זמן קצר נהיה כמנהיג הרוחני של הציבור הליטאי בארץ ישראל, ומחשובי המנהיגים של הציבור החרדי בכלל, אם כי מעולם לא נשא בשום הנהגת רבנות.

הגאון החזו"א זצ"ל פעל באופן נמרץ לחיזוק לימוד התורה ולייסוד עולם הישיבות בארץ ישראל אחרי המלחמה. הוא נודע בעיקר במאבקו נגד 'היתר המכירה' של הקרקעות בשמיטה, בקביעת מידות ושיעורי תורה גדולים יותר מהמקובל ('שיעור חזו"א'), בדעתו הייחודית בענין קביעת קו התאריך, ובעמידתו בראש המאבק של הציבור החרדי נגד חובת "גיוס בנות" לצבא.

נפטר בשם טוב זקן ושבע ימים בשנת תשי"ד. במשך שני חייו הוציא לאור כרכים רבים של ספריו 'חזון איש' בהלכה. מכתביו יצא לאור גם קונטרס 'אמונה ובטחון', וכן כמה כרכים של אגרות, ועוד.

בענין פתיחת הקבר מבחזין בבדיקת הרופאים

נידון השאלה שלפנינו הוא באשה שנעשה בה ניפוח הרחם, שהרופא מכניס צינור דק מאוד לתוך פי הרחם ומכניס אויר וכדו' לתוך הרחם פנימה כדי לפתוח את הרחם עם כל השבילים הסתומים, וזה נועד להועיל בעז"ה שתוכל האשה להתעבר, וכמובן שצריך להגיע האויר והרוח להמקור ולכל צינורותיו. ובדרך כלל, למעשה האשה מוציאה דם אחרי פעולה זו של ניפוח הרחם, אלא שהרופאים טוענים שאינו כלל דם הבא מן המקור, אלא דם מכה היא, כי א"א להשים את הצינור בתוך פי הרחם אא"כ מושכים ומקרבים הרחם לצד הפתח ע"י השתמשות בכלי שיש בה שני מסמרים בשני צדדיה הנתחבים בבשר האם, וכך הם מושכין אותה לצד חוץ, ומעטה טענה גדולה בפיהם, כי היינו הך הגורם למציאות הדם אשר לפנינו, וה"ז משום דם מכה שאפשר להתיר את האשה. [לשון שו"מ דברי משה סימן נג אות פג, בתשובת חתנו הג"ר מתמיהו דייטש (אות פ"א ופ"ב), ע"ש שצ"ן לשו"מ חשב האפוד (ח"ב סימן ז) שדעת זקני ההוראה שקשה להקל בזה, ומאד להחיר אם לא ישמש צנצנת וכו', ואחר צירור שלא ילא דם ע"י הנשיפה וכו', ע"ש].

* * *

השאלה נכתב מאת הגה"צ רבי יחיאל יהודה אייזיקסאהן זצ"ל^א, הרב באחוזה-חיפה, לכבוד הגאון בעל החזון איש זצ"ל, והוא השיב לו בצד המכתב בקצרה, וגדפסים כאן בפירסום ראשון.

(א) הגה"צ רבי יחיאל יהודה אייזיקסאהן זצ"ל, נולד בשנת תרפ"ב לפ"ק לאביו הרב אברהם ישכר צער זצ"ל, שיהיה צרכנות בפאליען-ריסקעווע. נשא לאשה את בתו של הגה"ק בעל עני חיים ז"ע, ולאחר מלחמת העולם השנייה היה בעיר סיגוט יחד עם גיסו כ"ק מרן רבינו הגה"ק בעל כרך משה זלללה"ה. אח"כ עלה לארץ ישראל, ונתקבל לרב בכפר אחוזה שאצל הר הכרמל בחיפה.

שנותיו האחרונות התגורר בעיר לאס-אנושעלעס, שם שימש כרבה של קהילת "מגן אברהם", וראש ישיבת "תורת אמת". גם היה "חצר ועד מדיני" שע"י "התאחדות הרבנים דארה"ב וקאנאדא". נפטר ביום ו' תמוז בשנת תשל"ז לפ"ק, והציאו את ארונו לניו יארק, והכניסוהו לתוך ביהמ"ד הגדול דסאטמאר, והפטירו גיסו כ"ק מרן רבינו הגה"ק בעל כרך משה זלללה"ה בדמעות שליש וצנער גדול, ומנו"כ בחלקת עני חיים סיגוט בניו דזערסק, ואחר פטירתו הוציאו נכדיו לאור מחידושי תורתו, בשם "יחי יהודה".

ו"ל המכתב:

ב"ה, חיפה מ"ד למב"י תשי"ג לפ"ק.

שובט"ס לכבוד הרב הגאון הצדיק, ב"ק, חו"פ, שר התורה, אור ישראל וקדושו, רכבו ופרשו, פאר הדור והדרו, עמרת ראשינו, רוח אפינו, רבן של ישראל, בקש"ת בעהמ"ס חזון איש שליט"א [צ"ל].

אחדות"ה כראוי וכנכון בכל הכבוד ודרך ארץ הראוי, ואחרי קידה והשתחוויה מול הדרת קדשו; אני מרהיב עוז בנפשי להפריע לכקת"ה בענין נחוק, בשאלה² שבאה לפני באשה שהרופאים עושים לה מה שנקרא בלשונם "דורכבלאזונג" ברחם, וזה ביום י"א, י"ב, לראייתה, ואחרי זה כשהיא בודקת א"ע היא מוצאת קצת דם, אבל כעבור כמה שעות אין היא מוצאת כבר בכל הבדיקות, והרופא אומר שבשעת הטיפול הנ"ל הוא עושה לה שם ברחם כעין דקירה במחט, בדומה לזו שעושים בזריקות, וזו היא הסיבה לטיפת דם שהיא רואה אחרי הטיפול. בפעם הראשונה כאשר עשו לאשה הנ"ל הטיפול הזה, בדקה א"ע, ומכיון שפ"א מצאה דם, התחילה לספור מחדש ז' נקיים כראוי, וכאשר סיפרה כל זאת לרופא, הוא אמר שהטיפול הנ"ל אינו מועיל רק ליומיים, שלשה, לכל היותר, ואם היא ממתינה ז' ימים, אין שום טעם וערך לטיפול הזה.

והנה מחמת הטיפול הנ"ל בעצמו, והמכשיר שהרופא מכניס, הגענו כבר לשאלה שנתחבטו בה גדולי האחרונים בענין: אין פתיחת הקבר בלא דם, אם זה רק כאשר גורם הפתיחה הוא מבפנים, או אפילו אם הוא מבחוץ, וכידוע יש בזה סתירה בדברי הנוב"י מהד"ת סי' ק"כ בסוף התשובה, שם הוא מחמיר³, ובתשובה ממנו הנדפסת בס' תשובה מאהבה ח"א סימן קט"ז, הוא כותב שמה שאמרו אין פתח"ק בלא דם היינו אם הקבר נפתח ויצא ממנו דבר גוש וכו', אמרינו דודאי יצא גם דם עמו, ע"כ.

(ב) שאלה זו נתהוה אלל אחד מאנ"ש, ומרן רביה"ק מסאטמאר זי"ע אמר לשלוח ולשאל את הגאון צעל חזון איש זצ"ל, על ידי חתן אחיו, וכשהגיע התשובה ממנו אמר לו מרן רביה"ק זי"ע, "יש לך על מי לסמוך".

(ג) וז"ל: "ושאלה שניה אשר שאל האריכות ללא נורך ופשוט הא שמה שאמרו אי אפשר לפה"ק בלא דם אין חילוק בין גרם הפתיחה הוא מבפנים ובין גרם הפתיחה הוא מבחוץ שהרופא הכניס אלצבו או חיזה כלי ופתח פי המקור, גם אין חילוק בין היא ילדה או זקניה המסולקת מנשים או מעוזרת ומניקה תמיד אין פתיחת הקבר בלא דם. ולרוב הטורדה אקצר. דברי הד"ש".

(ד) שם הביא תשובת רבו הגאון צעל נודע ציהודא זצ"ל, ששם כתב איפכא ממה שכתב למעלה. וז"ל הנו"צ שם: וע"ד אשר נשאל שאלה אחזויה צירים וחצלים וסברה שהגיע עת לדהא ושלהא אחר המילדת כו' כבר דבר עמי בזה המנוח הגאון מוהר"ר מאיר פישלם זצ"ל והוריתי להיתר ומה לנו בדברי קצת לקוטי המתפשטים למצוא חומרות חדשות וצעל נ"ש בתשובה סימן זי"ן מחמיר בזה ולא משגיחין בדבריו ובחלומותיו דמה בכך אם זה הוא התחלת פתיחת הקבר וכו' שאמרו אין פתיחת הקבר בלא דם היינו אם הקבר נפתח ויצא ממנו דבר גוש כמו ולד או חתיכה כל שאינו דק כשפופרת דק של קש' אמרינן בודאי יאל גם דם עמו אלל על פתיחת הקבר לצד ולא יאל ממנו דבר גוש לא אמרו שאי אפשר בלא דם רק כשילדה רוח כיון שעכ"פ יאל דבר מהקבר בפתיחתו דהיינו רוח ג"כ אמרינן צו אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם כדמכת (בנדה כא:) ר"י אומר מציא קרבן ונאכל כו' אלל כשלא יאל דבר או שיאל דבר דק מאד או שיאל משקה אף שנפתח הקבר לא אמרינן א"ל לפתיחת הקבר בלא דם דאל"כ היכי משכחת דם טהור הרי עכ"פ יאל מהרחם ונפתח הקבר וכ"ז פשוט.

וגם גוף הדין דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם אינו מוסכם והרי הרמב"ם ס"ל אפשר לפ"ה בלא דם וכרצון וכמפורש בדבריו (בפ"ה מהל' איסורי ביאה, הלכה י"ג) ואף דאנן קיימ"ל לחומרה וכמבואר בש"ע (יד"ס סי' קפח, סעיף ג) היינו שהרגישה צפ"ה שאז הוא איסור תורה ואיסור כרת אלל זו שלא הרגישה צפ"ה כלל אף דלו יהי' שאנו אומרי' צפ"ה הוא משעה שחברותי' נושאות כו' או משעה שיושבת על המשבר היינו שאנחנו אמרינן שאז נפתח מקורה אלל היא הרי לא הרגישה ואפילו יאל דם טהורה היא מן התורה דבעינן שתרגיש וטמאה רק מדרבנן ובדרבנן אולי סמכין על רבינו הגדול הרמב"ם דאפשר לפ"ה בלא דם ובפרט שזה גופא ספק הוא גבי לידה מאימתי נקרא פ"ה פשיטא דלענין לטמא אותה לצעלה אזלינן להקל שאין כאן איסור תורה כמ"ש יש כאן גם ס"ס שמה אין זה פתיחת הקבר ואת"ל זה פתיחת הקבר שמה הלכה כהרמב"ם.

ומה שמבואר בסימן ק"ץ כראש הסימן דאשה שהרגישה כו' שטמאה, ומבואר צפ"ה שהרגישה דאורייתא, היינו שאם יאל דם הוא דאורייתא ולכך אם לא מנאה כלום הוא ספק דאורייתא לחומרה ואם מנאה מראה טהור טהורה היא, אף שודאי נפתח מקורה ולא אמרינן א"ל בלא דם. וכ"ז נלע"ד פשוט, ויא' ישגיח בא"ז הדיקושים בד"י יהי' דהם אשר דהם, והעיקר בזה לשאל את האשה אם היא אומרת שהרגישה פתיחת המקור בודאי שהיא טמאה מזד' הדין המבואר בריש סימן ק"ץ, ואם היא אומרת שלא הרגישה היא טהורה לצעלה, ויפה הורית ולא יהי' לנך נוקפך כלל, ושלומך יגדל כנפשך ונפש אוהבך נאמן הדורש שלום תורתך, הק' יחזקאל סג"ל לאנדא.

אמנם מפשטות לשון המחבר בסי' קפ"ח סעי' ג' וסעי' ו' נראה דגם במכנים שפופרת מבחוח אמרינן א"א לפתה"ק בל"ד, ודוקא בדק שבדקין לא, אבל יש מן האחרונים המביאים ראיה לה... שדוקא בסעי' ו' בחתיכות מחלק המחבר בין דק וגס, אבל בשפופרת לא, ואעפ"י שיש... .. (כאן חסר כמו שורה) של גדולי האחרונים, שראו דברי המחמירים והטו להקל... .. וכן דעת הנוב"י דחוי' קצת בהשגותיו על ספר נחלת שבעה, וכן בהגהות רב"פ [על תשובת הנוב"י] ובתשובותיו עט"ח [עטרת חכמים] סי' י"ח, ומביא ראיה מפיהמ"ש להרמב"ם. וגם בס' בית מאיר על היו"ד סי' קצ"ה, ובתשובת חסד לאברהם מה"ת חיו"ד סימן מ"ו, וכן מגדולי האחרונים בדור האחרון, בתשו' ערוגות הבושם חיו"ד סימן קע"ג וקע"ד, ותשו' מהרש"ג חיו"ד סימן י"א ול"ד, וכן בתשו' אבן יקרה, כולם מתירים אפילו בלי בדיקה".

(ה) כ"כ בס' צרכת משה, הוצא בערוגות הבושם יו"ד סימן קע"ג, ע"ש.

(ו) שם בהגהות רב"פ להגאון בעל צרוך טעם ז"ל כתוב לאמר: "נ"ב, יעוין בתפל"מ [תפילה למשה] סימן קפ"ח ד"ה בש"ע ס"ס ג' שכתב צוה"ל: שא"א לפה"ק בלא דם כו' היינו אי נפתח מצפנים, אבל מבחוח ע"י אדם לא כו' עכ"ל. ומלכד זה נראה דאשתמיטתיה להמחזר דברי הרמב"ם בפירוש המשניות ר"פ המפלת שכתב צוה"ל שר"י אומר שא"א לפה"ק בלא דם מעת שילא מהרס דבר א"א מבלי שילא דם בהכרח ע"כ (יעוין ברש"י נדה כ"א ע"א ד"ה בלא דם. דם לידה) והטעם פשוט כאשר צרתי במק"א לדחות דברי הרמ"ב בסימן מ"ט שסבר שצרחם יש תמיד דם בעין בחלל הרחם ולא כן הוא דלא בשעת וסת או סמוך לה דעורקין וגידין סתומין אין שום דם צרחם ע"כ אם נפתח הרחם בידי אדם אין הכרח שילא דם משא"כ כשמתפעל הרחם להוציא דבר שצוה שפט ר"י בחכמתו שמתפעל ג"כ לפתיחת פיות העורקין שיפתחו אז יזלו דם וילא".

(ז) הוצא בתוס' יו"ט פ"ב מ"ה דנדה.

(ח) ועיין עוד בפתחי תשובה (יורה דעה סימן קצד ס"ק ד) הביא בשם צמח צינת אדם (סי' כ"ג) דכתב עליו, דמ"ש כגון "שהרופא הכניס אלצבו" אגב שיטפיה כ"כ ולא דק, שהרי עיקר הבדיקה בהפסק טהרה שכתבים אלצבה בעומק, אלא ודאי דאין זה ענין לפה"ק, שהרי אפילו האבר כשהוא גדול הרבה אינו מגיע רק עד הפרוזדור ולא לאחר, כמ"ש החו"ט בשם רמב"ם פ"ב דנדה מ"ה ע"ש. גם בתשו' ח"ס סי' קע"ט כתב דהן אשה הצודקת ענמה בחו"ס והן המילדת שצדקה לעולם לא יגעו בפה"ק שהוא המקור אלא צבה"ת, ובשום אופן אינה יכולה להכניס אלצבה לפנים עד שתפתח בטבע, וזה נקרא פה"ק שא"א בלא דם ע"ש.

ו"ל החתם סופר: ע"ד אשה שצחודש ששה לעבורה אחוזה צירים וחבלים, וצדקוהו הנשים החכמות והמילדות ומלאו פה הרחם סגור ומסוגר, ושזו פסקוהו הצירים והרי היא מתחזקת והולכת ככל הנשים, אם יש לחוש למ"ש בתשו' נחלת שבעה (סי' ט') שהעידו לפניו נשים מפולין שנהגו שם שאסורה לבעלה דחושש' לפתיחת הקבר. הנה כבר נחו לי' מזה עוכלא בעוכלא כמ"ש גם מעלתו, והגאון מנחת יעקב בס' סולת בלולה (סי' קצ"ד) כ' דע"כ לא אמרי' במס' שבת מאימתי פתיחת הקבר משעה שיושבת על המשבר, אלא אם ילדה בסוף איגלאי מלמא שכבר משעה שיושבת על המשבר נפתח קברה וטומאה, ולענין שבת כל שיושבת על המשבר חייש' שמא לבסוף תלד ומהשתא היא בסכנה ומחללי' שבת על הספק, אבל כל שפסקו צירים וחבלים איגלאי מלמא למפרע דלא נפתח הקבר ואין כאן טומאה כלל, א"ד מנחת יעקב ודפח"ת. וכ"כ בפליתי המכונה תפארת ישראל במסקנתו סי' קצ"ד, וכ"כ בצדרי טהרה שם סקכ"ה, וכ' ליישב מחני' דאלו' (פ"ה משנה ד') דאין לנפלים פה"ק פי' דין פתיחת הקבר שיהי' נפתח פתח רחב שיהי' מטמא בזה"ל כ"א פתח כ"ש ועדיין טומאה בלועה ואינו מטמא בזה"ל, אבל לעולם האשה מטמא משום שא"א לפה"ק כ"ש בלי דם משעה שיושבת על המשבר, אבל כ"ו כשילדת בסוף אבל אם אינה יולדת בסוף איגלאי מלמא למפרע דבטעות ישבה על המשבר והנה אמת נכון הדבר לדינא אלא שחשש למנהג שהעידו נשי פולין לפני הגאון נחלת שבעה אשר ע"כ סיים במקום שכבר נהגו אי' בפולין לא ישנו ואינו אומר שהם לא דברו אלא בסתם אבל אם צדקו החכמות ומלאו הפתח סגור אין יוצא ואין צא אז אפי' מנהגא ליכא.

ונוראות נפלאות עמ"ש מעלתו ו"ל ואני מסתפק ושאל מה שאיני מבין על גוף הדבר שהחמיר צדיקת המילדת באצבעה לפה"ק ודבר זה ק' בעיני לאומרו וכי אם תצדוק אשה היטב ותתחזק אלצבה במקור טומא משום פה"ק עכ"ל מעלתו והאריך עוד צוה ותמהתי כי לא מלאמי בכל הספרים הנ"ל שהזכרתי שום אי' שהזכיר מחחיבת אלצבה המילדת כי לעולם לא תגיע אלצבה הנשים הן אשה הצודקת ענמה בחורין וסדקים לטהר לבעלה והן המילדת שצדקה לעולם לא יגעו בפתח הקבר שהוא המקור אלא בבית החצון ואפילו השמש הדש אינו נוגע אלא סמוך לפתח הקבר היינו מקור ועי' בפה"מ לרמב"ם ר"פ יוצא דופן וצחיצורו פ"ה הל' ב' ומשתחיל להתעבר נסגר הפתח ההוא ואין המילדת יכולה להכניס אלצבה לפנים בשום אופן עד שתפתח בטבע וזה נקרא פה"ק שא"א בלא דם ע"כ איני יודע כוונת מעלתו בענין זה ותמיה על אצוי הגאון נ"י אשר כל רז לא חס לי' שלא גילה לו רז זה, עכ"ל החתם סופר.

ועי' גם בחכמת אדם (שער הנשים, סי' כ"ג) שהאריך צוה, שלפי דברי הנו"ב לאחר כל תשמיש האשה טומאה, ועוד היכי תמצא צדיקה של

איברא דבתשו' בית יצחק נוטה קצת להחמיר, ולכה"פ להצריכה בדיקה, וכאן במקרה שלנו א"א בבדיקה כיון שמוצאת, עכ"ז אפשר לסמוך על מסקנת גדולי האחרונים הנ"ל בשעת הדחק להתירה בלי בדיקה, וכן נוטה דעת הגאון בעל ערך ש"י בתשו' תשורת ש"י סימן צ"ד, וכן דעת הגאון מברעזאן זצ"ל בסוף ספר גילוי דעת, וכן בשאלת יעב"ץ (ח"צ סי' ה) ^ב.

אמנם כל הנ"ל הוי מהני לו שפיר אלמלא היה כאן דם, אבל מכיון שהיא מוצאת בבדיקה דם, אנו מוכרחים לתלות את הדם בדקירה שהרופא אומר שהוא עושה לה בשעת הטיפול, וגם היא אומרת שמרגישה בשעת הטיפול כעין דקירה במחט הגורם לה כאב, ואם נסמוך על הרופא בזה, אפשר לדמות את זה למכה הידועה שמוציאה דם, דתולין לכ"ע אפילו למנין ז' נקיים, שלא בשעת וסתה, באשה שיש לה וסת קבוע, וכבר נודע מה שהאריכו רבותינו הגדולים זצ"ל בענין נאמנות הרופאים, ומסקנתם שדברי הרופאים אינם מועילים רק לעשות ספ"ק (?), ולא האמינו להם על גוף ידוע רק דרך כלל בטבע, בח"ס חיו"ד סי' קנ"ח וקע"ו ועוד, אבל בנ"ד שהרופא לא אומר דבריו באומדנא ובדדמי עפ"י חכמת הרפואה, רק הוא מעיד שעשה נקב שם, הרי בזה אפשר להאמין לו, אם הוא איש נאמן, וגם בלאו הכי מטעם "אין אומן מרע אומנתיה" ומילתא דעבידא לגלויא"ל הוא, כי אפשר לשאול גם רופא אחר, כי הטיפול הזה הוא אחיד וכללי, אם עושים בטיפול זה דקירה באותו מקום, וגם היא מרגישה בשעת הטיפול כעין דקירה במחט, דבר המסייע לדברי הרופא, וכבר הביא הח"ס בס"י קע"ה בשם הרדב"ז בס"י ת"י, דאם יש רגלים לדבר מהימנין לרופא בצירוף הנימוק ע"ש"ב, ע"כ אני שואל את דעת כקת"ה אם יש דרך להתיר איתתא דא, כיון שהיא קרובה לארבעים שנה ^ג, והרופאים אומרים שרק בדרך זה תוושע בעזהשי"ת עם זרע של קימא, ואני מבקש את כקת"ה ששייב לי תשובה בכתב כדי שאדע גם להבא, ואני מבקש גם סליחת כקת"ה בעד ההפרעה, ושיתפלל עלי ברפוש"ש על כל רמ"ח אברי ושס"ה גידי, כי אני סובל ^{הנהנין} זה שנים מיסורים גדולים שאינם של אהבה ויש בהם משום ביטול תורה ותפילה"י.

וחותם ברגשי דרך ארץ הוקרה וכבוד, דברי עבדו המשתחו' מרחוק מול הדרת קדשו.

יחיאל יהודה בן שרה אייזיקסאהן

(ט) ז"ל בסוף התשובה שם: ואם אולי יעלה עה"ד לסמוך דמ"ה (ולהפוך בזכותו אע"ג דאיהו לא חזי) משום דפסקין א"ל לפתיחת הקצר בלי דם. איברא אדרב' מהא נמי תהוי תיובתיה ולא אחתן לפלוגתא. דהא אפי' למ"ד הכי. היינו במקום ולד. או בחתיכה גדולה או קטנה. משא"כ בלא ולד ולא שום הוכחה. ליכא למ"ד. כ"ש דהא רבנן סברי אפשר לפתיחת הקצר בלי דם. ואיתא בנכמה דוכתי. ואין להאריך בזה כאן. ^{הנהנין} עכ"ל. בהרגשת מקור בעלמא דלית דחש לה. דודאי לא דמי מרגשת שנפתח מקורה. לפתיחת קצרה, עכ"ל.

וע"ע צש"ת בית שערס (חלק יו"ד, סימן רעב – רעג), שו"ת אבני נזק (יו"ד, סי' פ"ג), שו"ת בית יצחק (ח"ב, יו"ד סי' י"ד), מנחת ש"י (סי' נ"ד), שו"ת שער דעה (מה"ת, סי' קמ"ט), דרכ"ת (יו"ד סי' קצ"ד, ס"ק י"ט), שו"ת מהרש"ס (חלק א, סימן פ), ודעת תורה (אות רל"ו).

(י) ע"י תוס' חולין לו. ד"ה סמכין, ובשו"ע יו"ד סימן קיד סעיף ה, וזרמ"א שם, ובש"ך שם סקכ"ג.

(יא) ר"ה כב: יצמות לג: קטו. צ"מ קי. בכורות לו. ובטור יו"ד סימן שצ"ו, בשם הרמב"ן; ושו"ע יו"ד סימן שצ"ד ס"ח, ועוד. וע"י צש"ת שרידי אש (חלק א סימן פב עמוד רלד) שכתב: וע"ד נאמנות הרופאים - יש בזה אריכות דברים ואליין מה שכתב צש"ת שאל ומשיב מהדו"ג ח"א, סי' ס"ו וצ"ב יצחק יו"ד ח"א סי' קמ"א שהרופאים הם בגדר אומן ולא מרעי אומנתו, ומה גם שהיא מילתא דעבידא לגלויא ע"י בדיקת רופאים אחרים.

(יב) ע"י שו"ת בית שערס (חלק יו"ד, סימן רעב) שכתב צא"ד ח"ל: ומהו דק שצדקים, יש לסמוך בזה על הרופאים שאומרים שזה נכנס לפתח הרחם בריות, ואינו פותח הקצר יותר ממה שהוא תמיד בטבעו. ואפי' למה שהעלה חת"ס יו"ד סי' קע"ה דלא סמכין על אמירת הרופאים בגוף ידוע, מ"מ כאן אינו מעיד על גוף ידוע, רק שכן בטבע פתח הרחם שאפשר להכניס בו שפופרת דק שצדקים בריות, עכ"ל. ובסימן הבא (סימן רעג) כתב עוד צא"ד ח"ל: אך יש לחקור אם אין הרפואה גופא גורם הזלת דם מן המקור, ובזה יש לסמוך על הרופאים דרך כלל, כיון שאין אומרים על גוף פרטי, וכמ"ס חת"ס יו"ד סי' קע"ה, עכ"ל.

(יג) ע"י צבא בתרא פרק יש נוחלין (ק"ט): תני רבי אליעזר בן יעקב, אפילו קטנה שבהן [בנות ללפחד] לא נשאת פחותה מארבעים שנה. איני, והא אמר רב חסדא ניסת פחותה מצת עשרים - יולדת עד עשרים - יולדת עד ארבעים, צת ארבעים - שוב אינה יולדת. אלא, מתוך שצדקניות הן נעשה להן גם כיוצא וכו'.

(יד) ע"י ברכות (ה). פליגי זה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא, ח"א אלו הם יסורין של אהבה, כל שאין בהן בטול תורה, שנאמר 'אשרי הגבר אשר תסורנו יא ומתורתך תלמדנו'; וח"א אלו הן יסורין של אהבה, כל שאין בהן בטול תפלה, שנאמר (תהלים ס"ו) 'צרוך אליהם אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי' וכו', ע"ש.

ו"ל תשובת הגאון בעל החזון איש זצ"ל:

כבר הרגלנו להקל כדעת המקילים בפתה"ק מבחוץ, כן כבר נתברר ע"י רופא שהוא שומר מצוה ונאמן באיסורין אמתת הדבר, שהדם מפגיעת המטפל בעור הגורם פצע.

אבל יש להחמיר שיהי' יום נקי' אחר כן, שלעולם ימי הנקיים הם ב"א יום של זיבה, ומן הדין סגי בשומרת יום כנגד יום, ומדרבנן צריכה ז' נקיים, ובזה נסמוך שדם מכה הוא.

* * *

והנה בספרו 'חזון איש' (יו"ד הל' מה סימן פ"ג אות א) כבר האריך בזה הגאון זצ"ל, אבל שם סיים דבריו "וצ"ע למעשה", ואילו בכת"י הנ"ל פסק להלכה למעשה "כבר הרגלנו להקל כדעת המקילים בפתה"ק מבחוץ". וז"ל שם:

בפ"ת סי' קצ"ד סק"ד הביא בשם הנו"ב דמה שאמרו א"א לפה"ק בלא דם אין חילוק בין גרם הפתיחה מבפנים ובין מבחוץ, צ"ע דהא איכא מ"ד אפשר לפתה"ק בלא דם וא"כ למעוטי בפלוגתא עדיף ופתה"ק המוזכר בגמ' היינו יושב על המשבר או חברותיה נושאות אותה על אגפיה כדאמר שבת קכ"ט א', ובמתנ' אהליות פ"ז מ"ד, ומבואר בתו' בכורות כ"ב א' ד"ה עד, דפתיחה מבחוץ לא מיקרי פתה"ק אם לא הגיע לשיעור פתה"ק, ואע"ג דשפיר י"ל דלכטל טומאה בלועה שאני ובעינן אתערותא דלידה, אבל מ"מ שמעינן דפתה"ק דבגמרא הוא אתערותא דלידה ומנ"ל לחדש בפתיחה מבחוץ דאינו ענין לאתערותא דלידה שפועל על כל גופה וחשיבא בסכנה לחלל השבת, וכ"כ בבל"י בגליון כאן, דאין פתיחה מבחוץ בכלל פתה"ק, וכמדומה דגם הגאון רב"פ בהגהותיו על הנו"ב חלק עליו בזה.

וכתב עוד (שם, אות ב) וז"ל: טור יו"ד סי' קפ"ח, ודוקא חתיכות קטנות דומיא דשופרת כו', בב"י הק' בלשון הרא"ש דכתב דהא דאמר רבא בפרקין כו' אלמא ס"ל דמפלת חתיכה טהורה התם פלוגתייהו קמפרש כו' ונפ"מ אליבא דהלכתא דבשופרת טהורה בחתיכה טמאה כו', והלא שפיר מתפרש פלוגתתן בחתיכה קטנה דומיא דשופרת וכמש"כ הטור, והב"ח כתב כיון דבכל הסוגיא שם שנוכר חתיכה בגדולה איירי כמבואר בסוגיא שם ש"מ דלשון חתיכה היא גדולה, ואכתי לא נתיישב דלאו כולהו בחדא מחתא נינהו דברייתות דהביאו בגמ' שם שדנו בדין אי אפשר לפתה"ק בלא דם ודאי איירי בגדולות, אבל בתרייתא דפליגי ברואה דם בחתיכה שפיר י"ל דאיירי רק בשופרת כיון דאין צורך כאן לדון בחתיכה גדולה יותר מחתיכה קטנה למה יקבעו עצמן לדון על גדולה ושפיר הוי מצי הרא"ש לתרץ דאיירי בקטנה, ומשמע דהרא"ש ס"ל דזו שהיא גדולה לאצור בקרבה דם ולהקיפו כשופרת מקרי חתיכה גדולה, וסיים ב"י דשמא בא הרא"ש לתרץ אפי' את"ל דלא מפליג בין חתיכה גדולה לקטנה, והנה מבואר דעת ב"י דבשופרת עצמה לית בה משום אין פתה"ק בלא דם כיון דבא מן החוץ, ולפיכך כתב הרא"ש דנפ"מ אליבא דהלכתא דבשופרת טהורה, ובחתיכה טמאה, וזה דלא כהנו"ב תנינא יו"ד סי' ק"ך שאין חילוק בדין אין פתה"ק בל"ד בין לידה לבין נפתח מבחוץ, וכבר חלק עליו הגאון רב"פ בהגהותיו לנו"ב שם והביא ראיה מלשון הר"מ בפ' המשנה ר"פ המפלת שכתב מעת שיצא מהרחם דבר אי אפשר מבלי שיצא דם בהכרח, הנה לא הזכיר כלל סיבת פתיחת הרחם, ומ"מ אין זה מכריע כיון דבנידון דמפלת חתיכה נקט לשון זה, עוד הביא לשון רש"י כ"א א' ד"ה בלא, שפי' דם לידה וגם זה אין מכריע, ומ"מ כיון דע"כ הפלה חמירא מפתיחה מבחוץ, שיש התעוררות ברחם להפליט ולדחוף בכח וזה גורם למצוץ דם, אין לנו ללמוד פתיחה מבחוץ מהפלה והרי גם בהפלה איכא פלוגתא דתנאי ולמעוטי בפלוגתא עדיף, ובתוס' בכורות כ"ב א' ד"ה עד, מבואר דלענין בלוע דתלוי בפתיחת הקבר אין פתיחת הקבר מבחוץ כלום, ואע"ג דהתם שאני דבעינן התחלת לידה מ"מ שמעינן דדחיפת לידה הוא ענין אלים יותר מפתיחת פי הרחם מבחוץ ומהיכי תיתי לן ללמוד פתיחת הקבר מבחוץ, והגר"פ זצ"ל שם הביא בשם התפל"מ להתיר בהכניס הרופא ידו לפתח פי הרחם, והסכים עמו, ולמש"כ לעיל זו גם דעת הב"י. אמנם מלשון הגר"א בביאורו כאן ס"ק כ"ג מבואר שפי' דברי הטור שמוכיח משופרת דבדבר קטן ליכא פתה"ק ומבואר דאין חילוק בין פתה"ק מבחוץ לפתה"ק מבפנים, וכדעת הנו"ב, וצ"ע למעשה, עכ"ל.

גם בספר 'דבש מסלע' להגה"צ ר' שמואל דוד אונגאר שליט"א אבדק"ק נייטרא (על ה' נה), הביא העתק מכתב כתי"ק של הגאון בעל "חזון איש" זצ"ל, בענין פתיחת הקבר מבחוץ, אשר כתב שבועות מועטות לפני פטירתו.

(טו) ושם הביא מכתב שקיבל מאת השואל הרה"ג ר"מ שפייעלמאן בענין מכתב זה, ח"ל שם:

זה שנים רבות שקבלתי מכתב כ"י קדשו של מרן הגאון הקדוש בעל "חזון איש" זצוק"ל שהשיב לי על מה ששאלתי דמבואר בספרו "חזון איש" דנקט מעיקר הדין דלא אמרינן א"ל לפה"ק בלא דם רק אם נפתח מצפנים ולא כשנפתח מבחוץ ע"י אדם או כלי וכד' התפל"מ מוצא בדרכי תשובה יו"ד סי' קפ"ח סקמ"ו. אלא שהניח בל"ע למעשה כיון דבציאור הגר"א שם סי' קפ"ח ס"ו סק"ג לא משמע כן (וס"ל להגר"א כד' הנו"ב מהדר"ת יו"ד ס"ס ק"ב ובינת אדם סי' כ"ג ושו"ת ח"ס יו"ד קע"ט המובא בפת"ש סי' קצ"ד סק"ד. ועי' בד' אחרונים המובא בדרכי תשובה שם סי' קצ"ד סק"ט שם"ל כן).

ואני הקשיתי לו דמלשון הצ"י שם ז"ל כ' דאיפשיטא בעיין דרואה דם בשפופרת טהורה ומשמע נמי מדבריו דסבר דהלכה כרצון דסברי דאין דרכה של אשה לראות דם בחמיכה ולפי מה שפסק כר' יהודה דאמר א"ל לפתיחת הקבר בלא דם "רואה בשפופרת" או בחמיכה אמאי מטהר לה הרי נפתח הקבר על "ידם" וא"ל בלא דם, ולכך חילק רבינו בין חמיכה קטנה לגדולה דקטנה אין בה פתיחת הקבר שנאמר ש"ל לא בלא דם עכ"ל, מבואר להדיא דס"ל דגם כשנפתח מבחוץ ע"י שפופרת שייך הדין דא"ל לפה"ק בלא דם, דאל"ה ה"י לו למרן הצ"י לומר "רואה בחמיכה" אמאי מטהר לה הרי נפתח הקבר על "ידה" ואמאי נקט "רואה בשפופרת" וגם לשון על "ידם", וכן מבואר מהדין דטושו"ע שם סי' קפ"ח ס"ג שכ' ודוקא חמיכות קטנות "דומיא דשפופרת" אבל חמיכה גדולה טמאה וכו' (וע"ש בש"ך בסק"י"ב), וכן מבואר ג"כ מהדין המבואר שם בס"ו וי"א שגם לזה צריך דיקה בשריה אם היא חמיכה קטנה "כשיעור שפופרת קנה דק שדקיס" ומדשיעור שפופרת קנה וכו' מוכח דשיעור זה יש הכרח דל"ש לומר דא"ל לפתיחת הקבר בלא דם כיון דטיהרו בגמרא כשהכניסה שפופרת והולילה בלא דם וכ"ה בטושו"ע שם סי' קפ"ח ס"ג, וכ"ה בס' ערוך מש"כ אז כי כבר עבר זמן הרבה מעת שכתבתי המכתב וחבל שלא השארתי לי העתק מהמכתב שכתבתי אז).

ושבועות מועטות קודם פטירת הגאון בעל חזון איש זצ"ל השגתי ממנו מכתב כתי"ק קדשו, ובו ביאר שיטתו בצירור הלכה זו, והוא כ' להוכיח ממש להיפוך שד' הצ"י הוא צהחלט דמחוץ אין פתיחת הקבר, ונשתוממתי על שלא השיב לי כלל על מה שכתבתי דמלשון הצ"י הנ"ל מבואר דגם מבחוץ א"ל לפתיחת הקבר בלא דם וכד' הגר"א וסייעתי, וביני לביני נפטר הגאון זצ"ל ולא זכיתי לחזור ולשאלו ע"ז, ובראותי כי בדרכי תשובה סי' קפ"ח סקמ"ו הביא ד' המקשה והז' סק"ו שכ' לדחות ראיות התפל"מ והוכיח דהעיקר כהנו"ב, וכן הערוך השלחן כ' דחלילה לומר כן ושכן מוכח מכל הפוסקים שלא חילקו בזה, וכיון שגם ד' הגר"א והנו"ב והחכ"א והח"ס ציו"ד סי' קע"ט הוא כן יראתי לפרסם מכתב זה של הגאון זצ"ל שבו כ' דעתו להקל בזה, וגם בד' האחרונים שהביא הדרכי תשובה בס' קצ"ד סק"ט מבואר דנקטו רובם ככולם דאם הכניס שפופרת מבחוץ לחוך המקור שייך הדין דא"ל לפה"ק בלא דם, וכן המנהג של גדולי בעלי ההוראה בזמנינו להורות לחומרא בזה, אך כיון שהראה לי הדר"ג שליט"א שכבר נפתח בזה להקל מכמה גדולי האחרונים המפורסמים שמיניהם אנו שומים וצוחים הגאון מהרש"ם זצ"ל, וגם הראה לי שכבר נכתבו דחיות להוכחות שהבאתי לעיל הגם שהוא צדוק גדול להמעיין היטב בלשון הצ"י שהבא"ל, אבל יש בזה כדי שציעה לי שצד דברי מרן הגאון חזו"א זצ"ל צמ"ש במכתבו צדעת מרן הצ"י, (ובמה שהראה לי בשם גדול א' [נ"ב הוא התשורת ש"י שהבאתי בפנים] שרצה לדייק כן ג"כ בד' מרן הח"ס שם בתשובה שכ' ומתחיל להתעבר נסגר הפתח ההוא ואין המילדת יכולה להכניס אצבעה לפנים בשום אופן עד שתפתח בטבע וזה נקרא פתיחת הקבר שא"ל בלא דם" שס"ל כד' התפל"מ וסייעתי, זה תמוה מאוד כי מרן הח"ס לא מיירי כאן כשכניס שפופרת ארוך בתוך המקור רק שכ' דבכניסת אצבע ל"ש פה"ק וגם המילדת אין יכולה להכניס אצבעה לפנים בשום אופן עד שתפתח בטבע אז בשעת לידה, ואדרבה משמע מדבריו דלו יהי' במציאות שתגיע אצבע בפנים המקור הי' שייך בזה דך דא"ל לפה"ק בלא דם).

והנה מרן הגאון בעל חזון איש זצ"ל דעתו הוא דלא כהגאון בעל ח"ס זצ"ל וסייעתי וס"ל דצדיקת החיה עד העובר צפנים המקור אפשרי, והוכיח כן מד' הוס' בנורות דכ"צ ע"א ד"ה עד שיעגילו עשה"ט, אלא שכ' דודאי החיה מושיטה ידה ונוגעת בעובר קודם פתיחת הקבר כדי להמליט ולשיטתו אזיל דכ"ה"ג כשהוא מבחוץ ל"ש צי' משום פה"ק.

ואשר ע"כ אשלח העתק ממכתב זה של הגאון זצ"ל אות באות להדר"ג שליט"א כדי לפרסמו, וכד' הדר"ג שיש בזה תועלת ללומדי תורה ובפרט לבעלי הוראה שיראו שגם ד' הגאון הקדוש הזה הוא להקל, ויהי' סניף להקל כשיש עוד צדדים בזה. ולדעתי הפעוטה מהראוי להדר"ג להדגיש זה "בפרט לצני הישיבה" שלא יסמכו ע"ז להקל רק כשיש עוד צדדים, "כי בודאי יש להחמיר באיסור תורה וכת"ר, ופוק חזי דהגאון זצ"ל בעצמו בספרו היה ירא להקל להלכה למעשה נגד ד' הגר"א, והרי נתבאר לעיל דדעת רוב גדולי האחרונים הוא כהגר"א זצ"ל. כן יש במכתב הזה יסוד לקושית החו"ד ציו"ד סי' קפ"ח סק"ג על מרן הצ"י בספרו וצו"ע שם ס"ג.

ואשר בזה צדידות ואה"ר בצרכת התורה, ויה"ר שיזכה לנכר על הגמר והסיום של הדפסת ספרו החשוב להנחת רצון ותלמידיו.

מרדכי שפייעלמאן

מח"ס ציון לנפש צני וספרי תפארת צני ג"ח על הזהר.

הודפס מאתר אוצר החכמה

ו"ל החזון איש שם:

יקרתו הגיעני, הרא"ש שכתב דנ"מ לדידן להלכה לענין שפופרת ולא לענין חתיכה, יתכן אם שפופרת טהור בהחלט משום דמבחוץ אין פתיחת הקבר וחתיכה לא קים לי' כל כך אם בקטנה אין פתיחת הקבר, אבל אם באמת בחוץ ג"כ יש בו משום פתיחת הקבר, א"כ נידון שפופרת וחתיכה שוות ובאמת אם בקטנות ג"כ יש פתיחת הקבר שניהם טמאים, ואם בקטנים אין בהם משום פתיחת הקבר שניהם טהורים, והאמת דשניהם שווין וקטנות בשניהם טהור, איך יתכן שישמיט הרא"ש האמת דנ"מ לדידן בקטנים, ונקט דבר שאינו אמת, וכונתו אם נאמר דבר שאינו אמת, אפשר לומר עוד דבר שאינו אמת, ויסתיר הרא"ש כל זה והקורא קורא בדבריו את האמת, אלא ודאי לפי דברי הב"י זה מוחלט דמבחוץ אין פתיחת הקבר ונקט הרא"ש מלתא פסיקתא, והעיקר כיון דפלוגתא היא אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, ומצינו דפתיחת הקבר ע"י להמליט מבפנים אלים טפי לענין למחשב כילוד מפתיחה מבחוץ א"כ למעט בפלוגתא עדיף.

ולענין קו' החזון איש איך עלתה ע"ד ב"י לטמא רואה דם בשפופרת משום פתיחת הקבר הלא הלא הדם של פתיחת הקבר ג"כ נפל לשפופרת, נראה דאורח הוסת, ולחץ העורק ע"י חתיכה או שפופרת, שתי סיבות הן, וסיבת פתיחת הקבר אינו אלא לרגע ולטיפה קלה ואין בכחה לזרום והיא מכתמת את עובי השפופרת או צדה, אבל אורח הרגיל זורם לפנים השפופרת ואם אין דם על עובי השפופרת וצדיו רק בתוכו אין חוששין לדם אחר, אבל טיפת הלחץ נופל על עובי השפופרת, והלכך אשה זו שמעינה סתום לפנינו והכניסו לה שפופרת והוציאה והיא מלאה דם יש לתלות דדם הרגיל בא אח"כ ובתחילה ראתה טיפה על השפופרת, ואם אין מוצאין עכשיו אמרינן דנאבד ונתקנחה ביה"ר.

בדיקת החיה עד העובר אפשרי כמבואר בתו' (בכורות כב.) אלא דמוקי מתני' דחולין בלא העגיל הראש, מדקאמר שמא יוציא ראשו חוץ לפרוזדור ולא קאמר שמא תגע לאחר שתשב על המשבר, אבל ודאי החיה מושיטה ידה ונוגעת בעובר קודם פתיחת הקבר.

הדו"ש"ת באה"ר
אי"ש

* * *

ומצינו עוד תשובה מאת החזון איש וצ"ל בענין זה, אשר שאל נשאל בזה מאת הגר"ש ברום ז"ל, והיא ל"ו נדפסה בסוף ספר זכרון שאול [ח"א בסופו, הועתק בשו"ת דברי משה (סימן נג אות פג), בתשובת חתנו הג"ר מתתיהו דייטש]. וז"ל החזון איש וצ"ל בתשובתו שם:

הרופאים שלנו אומרים שיהא הזווג תוך ג' ימים, ולזה יש כאן שומרת יום כנגד יום, ובזה יש להקל. אבל קודם הזווג ממש חמור מאוד, שעל הרוב היא רואה דם מחמת הכנסת השפופרת, אבל הרופאים אומרים שדם מכה הוא, ומ"מ קשה להקל, ונכון להפסיק מעת לעת טהור, שתהא שומרת יום כנגד יום, ולענין חומרת ר"ז יש להקל^{טז}.

ומדבריו אנו למדים, דאם לא נמצא כלל אחר כך, יש להתיר בזה, כי כל נידון הדברים הוא רק שנמצא דם, והשאלה היא על האם דם אם הוא מן המקור או רק דם מכה, אבל בדליתא כלל דם לפנינו יש להתיר, וכמבואר. [שו"ת דברי משה (סימן נג אות פג), בתשובה לחתנו הג"ר מתתיהו דייטש - ומסיים שם: מיהו שמעתי ממו"ח הגה"צ שליט"א שמורה למעשה לאסור בניפוח רחם, אפילו היכא דלא ראתה דם אח"כ, דנקט' דא"א שלא יצא דם וכו', וכי כן מנהג המורים בזה, עכ"ד].

^{טז} עי' חתמה

טז) ר"ל לסמוך על דעת הרופאים האומרים שדם מכה הוא.

יחיאלי יהודה איזקסון
הרב באחווה - חיפה
שדרות סיני 24

HAIFA, *port of Haifa* 22.10.1947

I have been told that you are
 very kind and generous and
 I am sure you will be glad
 to hear from me again.
 I am well and hope this
 letter finds you the same.
 I am your friend,
 John B. King

[illegible]

תשובת הגאון
המפורסם בעל
החזון איש זצ"ל
בשולי הגליון
למעלה

[illegible]